

การพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิต

พระภิกษุ สามเณรในอนาคต

The Development of the Educational Management Model of Temples Towards the Quality of Life of Monks and Novices in the Future

สิน งามประโคน

Sin Ngamprakhon

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail. surachaihongtrakool@gmail.com

Received September 29, 2022; Revised November 24, 2022; Accepted November 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณร 2) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณร 3) เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยระยะที่ 1 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พระภิกษุและสามเณร จำนวน 20 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบอุปนัย ระยะที่ 2 การสนทนากลุ่ม จำนวน 9 รูป/คน ระยะที่ 3 ใช้การวิจัยเชิงปริมาณพระภิกษุ สามเณร จำนวน 384 รูป ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตพระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยา ตามหลักไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ และปัญญาด้วยกิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรมวินัย 2) กิจกรรมยืน นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ 3) กิจกรรม “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา”

2. สร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคตพระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยาด้วย 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ประชุมระดมความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องขั้นตอนที่ 2 ดำเนินตามกิจกรรม ขั้นตอนที่ 3 ประชุมสรุปกิจกรรม ตามหลักไตรสิกขา

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต โดยพระภิกษุ สามเณร จำนวน 384 รูป โดยรวมและรายด้านของผู้ประเมิน พบว่า โดยรวมทั้งฉบับของพระภิกษุ สามเณรอยู่ในระดับมากที่สุดสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเป็นไปได้ใน

การนำไปใช้ ด้านความถูกต้องและครอบคลุม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกันสอดคล้องกับองค์ความรู้ตามหลักไตรสิกขา

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัด; คุณภาพชีวิต; ไตรสิกขา

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the quality of life of monks and novices; 2) to create a model of temple educational management for the quality of life of monks and novices; and 3) to evaluate the model of temple educational management for the quality of life of monks and novices in the future. The multiphase research method was used in the study. In phase 1, the qualitative data were collected from 20 samples of monks and novices and analyzed by the inductive analysis method. In phase 2, the data were collected through group discussions with nine key informants. And In Phase 3, the quantitative data were collected from 384 monks and novices. The results of the study showed that:

1. In characteristics of the desirable quality of life of monks and novices, the quality of life according to the Buddha's practice is based on the principles of Tisikkha and three activities: 1) studying Dhamma and Vinaya for newcomers; 2) standing, sitting, and listening meditation; and 3) working together wisely.

2. Creating a model of temple educational management for the quality of life of monks and novices in the future based on the Buddha's practice consists of three steps: Step one is meeting and brainstorming; step two is operating the activities; and step three is meeting and concluding the activities according to the principles of Tisikkha.

3. The evaluation results of the model of temple educational management for the quality of life of monks and novices in the future from 384 monks and novices are at a high level in total and in aspects. The descending value starts with possibility, followed by application, accuracy, and coverage. The evaluation results are in line with the body of knowledge in Tisikkha.

Keywords: Educational management model of temples; Quality of life, Tisikkha

บทนำ

วัดเป็นหน่วยงานปกครองและเป็นหน่วยงานดำเนินกิจการคณะสงฆ์ และกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด และเป็นฐานอันสำคัญยิ่งของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เป็นองค์กรหลักในการปกครองคณะสงฆ์ หลักเกณฑ์และวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับวัด ทรงตราเป็นพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ทั้งสิ้น เช่นเดียวกับบทบัญญัติว่าด้วยมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นสถาบันหรือองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล หรือเป็นบุคคลตามกฎหมายตามความในมาตรา 31 วรรคสอง และมาตรา 19 แห่งราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 วัดจึงได้รับความคุ้มครองจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นๆ วัดทั้งหลายย่อมมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายดังเช่นบุคคลธรรมดา เว้นแต่สิทธิและหน้าที่ ในการต่าง ๆ เองมิได้จำเป็นต้องมีผู้แทน เพื่อใช้สิทธิและหน้าที่หรือแสดงเจตนา (Jothidhammo, 2016)

เจ้าอาวาสในฐานะที่เป็นผู้บริหารของวัด จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบในการจัดการและปรับปรุงระบบบริหารงานของคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานคณะสงฆ์ที่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยตลอดเวลา แต่ยังคงความเลื่อมใสศรัทธาถูกต้องตามพระธรรมวินัย ฉะนั้นเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นรูปแบบ หรือหลักการในการบริหารจัดการ มีพระสังฆาธิการเป็นผู้บริหารดูแล หากพระสังฆาธิการที่มีความรู้ความสามารถทางบริหารจัดการก็สามารถทำให้การดำเนินงานของคณะสงฆ์มีระบบ และประสิทธิภาพมีผลให้วัดเจริญรุ่งเรือง เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้มาพบเห็น (Pimpan & Koomkrong, 2022) สามารถทำประโยชน์ให้แก่พุทธศาสนาและสังคมไทยมากขึ้น (Tan & Damnoen, 2020) ปัจจุบันพระสังฆาธิการที่สามารถบริหารวัดอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพนั้นมีจำนวนน้อย สาเหตุหนึ่งมาจากการขาดความรู้เรื่องการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่จะนำไปประยุกต์ใช้บริหารจัดการวัดของตนให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ (Damnoen et al., 2021) วัดหลายแห่งในปัจจุบันจึงไม่สามารถดึงคนรุ่นใหม่ให้มาวัด และพระสงฆ์ในวัดไม่สามารถใช้ศักยภาพของตนทำประโยชน์ให้แก่วัดและชุมชนได้เต็มที่ หากปล่อยให้วัดมีสภาพเช่นนี้ต่อไป บทบาทของวัดที่มีต่อชุมชนและสังคมไทยจะลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ และไม่สามารถช่วยเหลือพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปได้ (Mongkonpipitporn et al, 2022)

พระภิกษุสามเณรที่ได้บรรพชา อุปสมบทมาในพระพุทธศาสนาตามจาริตนียมถือว่าเข้าสู่กระบวนการพัฒนาดนตามหลักพระธรรมวินัยและประเพณีชาวพุทธ คือ การบวชเพื่อเรียนรู้หลักพระพุทธศาสนาด้านปริยัติเพื่อให้เกิดการเข้าใจนำไปสู่การปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม ปี พ.ศ. 2562 (Government Gazette, 2019) โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณลักษณะของพระภิกษุ สามเณรตามมาตรา 17 คือ 1) เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนาและพลเมืองที่ดีของสังคม 2) มีความรู้และทักษะในวิชาการทางพระพุทธศาสนา

3) มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบและวินัยสงฆ์ 4) มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ 5) รู้จักบำรุงรักษาศาสนสมบัติ อนุรักษ และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม 6) มีความภูมิใจความเป็นสมณะ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 7) มีความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมสนับสนุนแนวทางปฏิบัติให้เกิดความเจริญแก่ชุมชนสังคม และพระพุทธศาสนา ผ่านการหล่อหลอมให้เกิดความดีงาม สามารถแนะนำบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง (Boonthong, Tumthong & Kerdchor, 2022)

ดังนั้นผู้วิจัยศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร ในอนาคตเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงด้วยการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ท้นต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคต
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร สามเณรในอนาคต
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร สามเณรในอนาคต

การทบทวนวรรณกรรม

1. แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (พ.ศ.2560–2579)

แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) (Inkrungkao et al., 2017)

วิสัยทัศน์ (Vision) “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” ในการกำหนดวิสัยทัศน์นั้น ได้อาศัยแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นต้นแบบในการกำหนดทิศทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา

1. พุทธศาสน์มั่นคง (มั่นคง) เป็นการแสดงถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา อันเป็น 1 ใน 3 สถาบันหลักของชาติ พุทธบริษัทมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดีและมีอัตราที่เพิ่มขึ้นของผู้ศึกษาพระปริยัติธรรม มีศูนย์ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนาของโลก

2. ดำรงศีลธรรม (มั่งคั่ง) แสดงถึงพุทธบริษัทนำหลักธรรมไปใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม อาศัยการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลในการอยู่ร่วมกัน

3. นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน (ยั่งยืน) เป็นผลที่เกิดจากการศึกษาในหลักปรีชาญาณ แล้วนำไปปฏิบัติ จนเป็นปฏิจจธรรม คือผลลัพธ์ที่จะนำสังคมให้มีสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยเทียบจากอันดับความสันติสุขระดับประเทศ

2. ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ พุทธศักราช 2560

การดูแลสุขภาพของพระสงฆ์จึงเป็นเรื่องสำคัญ และต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ซึ่งเมื่อวันที่ 20 ธ.ค. 2560 พระพรหมวชิรญาณ ประธานกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม (มส.) จึงได้ประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 ในงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 10 ซึ่งกำหนดให้เรื่อง “สุขภาพพระสงฆ์” เป็นนโยบายสำคัญของประเทศที่ทุกภาคส่วน รวมถึงประชาชน ชุมชน และสังคม จะมาร่วมผลักดันและขับเคลื่อน ภายในงานประกาศธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ดังกล่าว มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ลงนามประกาศเจตนารมณ์ ร่วมกับคณะสงฆ์ หน่วยงาน องค์กร และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง นับเป็น “ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์” ฉบับแรกของประเทศไทย ที่จะมาช่วยกำหนดแนวทางการทำงานสุขภาพพระสงฆ์อย่างชัดเจน

คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ยังเห็นควรให้มีกิจกรรมการลงพื้นที่เพื่อ “คิกออฟ” การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ทั่วประเทศ ตามรูปแบบ 1 วัด 1 โรงพยาบาล/รพ.สต. ประสานโครงการพลัง บวร ในวันที่ 22 ส.ค. 2561 ที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อสร้างความเข้าใจและสื่อสารการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ให้แก่พระสงฆ์ หน่วยงาน และประชาชนระดับพื้นที่ โดยมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกับขับเคลื่อนระดับพื้นที่ที่บูรณาการระหว่างงาน 1 วัด 1 รพ./รพ.สต. วัดส่งเสริมสุขภาพ โครงการพลังบวร การจัดทำฐานข้อมูลพระสงฆ์ และ การพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก ที่ตั้งเป้าหมายขยายผลไม่น้อยกว่า 5,000 วัดเมื่อสิ้นปี 2562 (The Office of the National Health Commission, 2017)

3. คุณลักษณะของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์

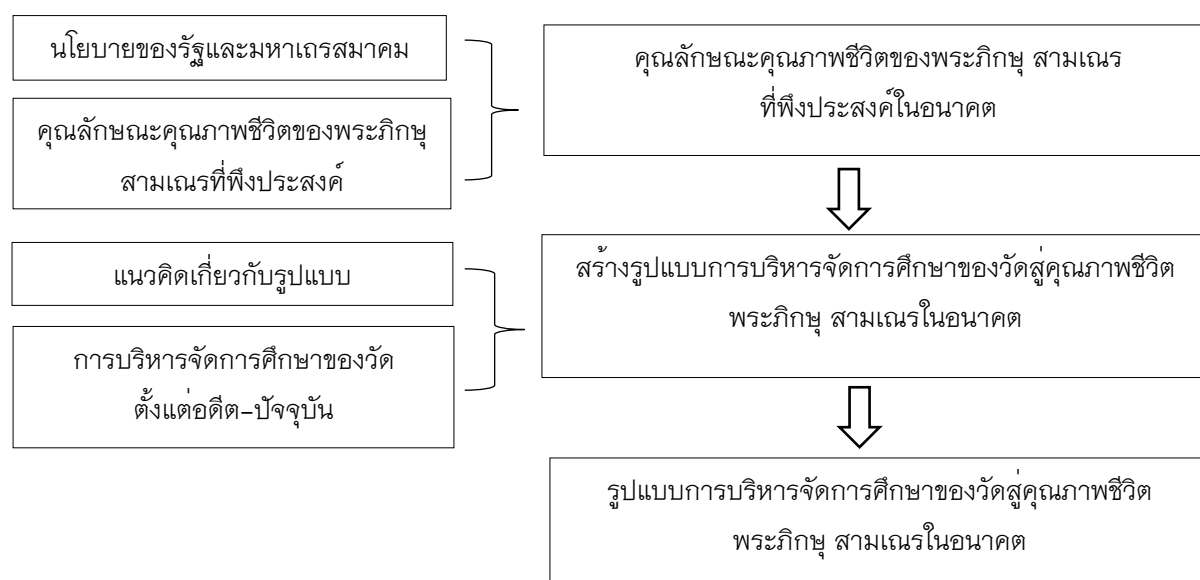
คุณค่าของพระสงฆ์ เรียกว่า สังฆคุณ หมายถึง พระคุณของพระสงฆ์ เป็นการระลึกถึงคุณงามความดีของพระสงฆ์ 9 ประการ โดยแบ่งออกเป็น ความดีของพระสงฆ์ที่เป็นเหตุ 4 ประการ และความดีของพระสงฆ์ที่เป็นผล 5 ประการ โดยมีนักวิชาการทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงคุณลักษณะของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ ได้แก่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (Payutto, 2005) ได้กล่าวว่า คุณงามความดีอันเป็นคุณลักษณะของพระสงฆ์ที่ดี 9 ประการ ได้แก่ 1) พระสงฆ์สาวกของผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี 2) เป็นผู้ปฏิบัติตรง 3) เป็นผู้ปฏิบัติถูกต้อง 4) เป็นผู้ปฏิบัติสมควร 5) เป็นผู้ควรแก่การค้ำจุนและรับของที่เขาถวาย 6) เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ 7) เป็นผู้ควรแก่การทักท้วง 8) เป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้ 9) เป็นเนื้อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก และเป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพร่ความ

ที่ดียอดเยี่ยมของโลก และคุณลักษณะของพระภิกษุ สามเณรตาม มาตรา 17 ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาพระปริยัติธรรม ปี พ.ศ. 2562 (Government Gazette, 2019) คือ 1) เป็นศาสนทายาทที่ดี ของพระพุทธศาสนาและพลเมืองที่ดีของสังคม 2) มีความรู้และทักษะในวิชาการทางพระพุทธศาสนา 3) มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบและวินัยสงฆ์ 4) มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ 5) รู้จักบำรุงรักษาศาสนสมบัติ อนุรักษ์ และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม 6) มีความภูมิใจความเป็นสมณะ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 7) มีความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมสนับสนุน แนวทางปฏิบัติให้เกิดความเจริญแก่ชุมชนสังคม และพระพุทธศาสนา ผ่านการฝึกฝนตนเอง (กาย) การ อบรมความประพฤติ (ศีล) ทำให้เกิดความเชื่อมั่น ตั้งใจ (จิต) และได้สั่งสมประสบการณ์แยกแยะสิ่งที่ เป็นคุณและโทษ (ปัญญา) (Arunprakan, Punwasuponchat & Wongsard, 2022)

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยจะได้นำไปเป็นส่วนหนึ่งของการสังเคราะห์ในกรอบ ความคิดการวิจัย ละสนับสนุนการอภิปรายผลในลำดับต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

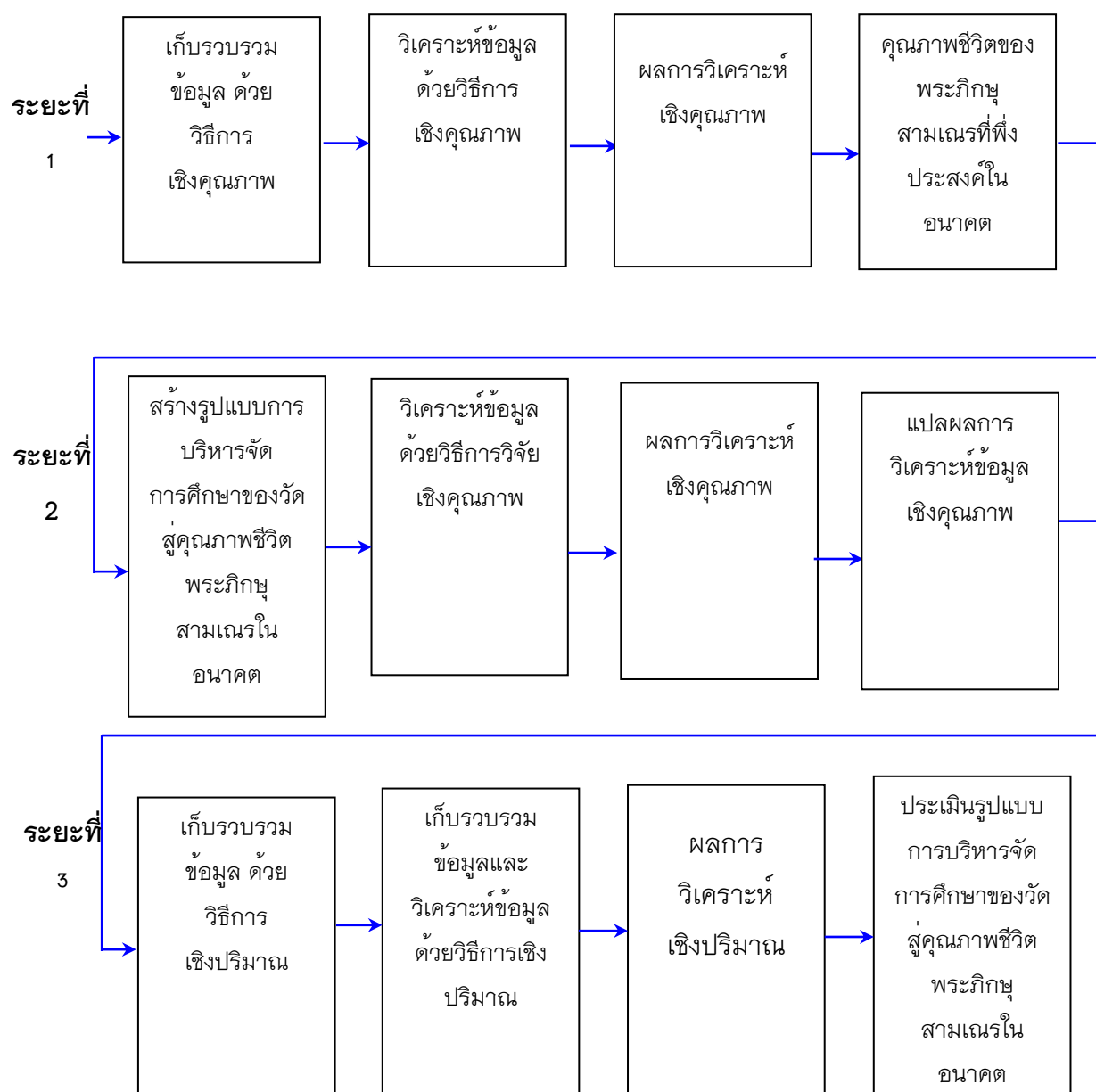
กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร พระภิกษุ สามเณรในอนาคต” ผู้วิจัยสังเคราะห์นำมาประมวลเข้าเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ออกแบบการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design) (Leedy & Ormrod, 2015) โดยระยะที่ 1 ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ พระสงฆ์ และสามเณร จำนวน 20 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ระยะที่ 2 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) พระสังฆาธิการ พระสงฆ์ และนักวิชาการศึกษา จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ระยะที่ 3 ใช้การวิจัยเชิงปริมาณพระภิกษุ สามเณร จำนวน 384 รูป สามารถสรุปได้ดังภาพต่อไปนี้



ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตพระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยา ซึ่งเมื่อผนวกเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีของไทยแล้ว ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในส่วนนี้โดยมากยังคงดงาม เช่น การออกมารับบิณฑบาตด้วยอาการสำรวม การแสดงธรรมด้วยความเคารพ เป็นต้น โดยคุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตเป็นไปตามหลักไตรสิกขา 3 มองในแง่สภาพที่เผชิญ: การศึกษา คือการแก้ปัญหาของมนุษย์ หรือพูดให้ชัดว่า การทำให้ชีวิตแก้ปัญหาได้ ถ้าไม่มีปัญหา การศึกษาก็ไม่มี (ทุกข์-ทุกข์นิโรธ) มองในแง่สภาพที่ประสบผล มองในแง่ความสัมพันธ์ของชีวิตกับปัจจัยแวดล้อม จุดหมายของการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรในอนาคตเป็นไปตามหลักไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยกิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรมวินัย 2) กิจกรรมยืน นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ 3) กิจกรรม“ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา”

2. การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต ทางผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดชุดกิจกรรมรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคตสามารถนำไปเป็นแนวทาง 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมระดมความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินตามกิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรมวินัย 2) กิจกรรมยืน นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ 3) กิจกรรม“ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา”

ขั้นตอนที่ 3 ประชุมสรุปกิจกรรมส่งเสริมรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต โดยพระภิกษุ สามเณร จำนวน 384 รูป โดยรวมและรายด้านของผู้ประเมิน พบว่า โดยรวมทั้งฉบับของพระภิกษุ สามเณรอยู่ในระดับมากที่สุดสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (Feasibility) ด้านความถูกต้องและครอบคลุม (Accuracy) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคตคุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตพระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยาตามหลักไตรสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยพระภิกษุ สามเณรนำไปบูรณาการให้เกิดได้ในทุกวัดของประเทศ ด้วยการบริหารจัดการดูแลจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส การดูแลใกล้ชิดของพระพี่เลี้ยง เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรในวัดได้ปฏิบัติดี โดยพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสสามารถส่งเสริมด้วยการวางระบบบริหารจัดการให้เป็นระเบียบ ปฏิบัติตนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป มีศิลาจารวัดตรงดงามเป็นเนืองนาบุญอันประเสริฐในพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจและ

ปัญญา มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปฏิบัติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้พบว่า 1. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร โดย คุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคต พระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยา ซึ่งเมื่อผนวกเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีของไทยแล้ว ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในส่วนนี้โดยมากยังคงคงตาม โดยคุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตเป็นไปตามหลักไตรสิกขา 3 มงในแง่สภาพที่เผชิญ: การศึกษา คือ การแก้ปัญหาของมนุษย์ หรือพูดให้ชัดว่า การทำให้ชีวิตแก้ปัญหาได้ ถ้าไม่มีปัญหา การศึกษาก็ไม่มี (ทุกข์-ทุกข์นิโรธ) มงในแง่สภาพที่ประสบผล มงในแง่ความสัมพันธ์ของชีวิตกับปัจจัยแวดล้อม จุดหมายของการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรในอนาคตเป็นไปตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ด้วยกิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรมวินัย 2) กิจกรรมยื่น นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ 3) กิจกรรม “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา” โดยสอดคล้องกับงานวิจัย Kongkoet (2020) พบว่า แนวทางการบำเพ็ญอริยปฏิบัติ มีดังต่อไปนี้ 1) ผู้บำเพ็ญอริยวัตรปฏิบัติ จะบริโภคปัจจัย 4 ด้วยความสันโดษ 2) ผู้บำเพ็ญธรรมาปฏิบัติ จะปฏิบัติเพื่อความบริสุทธิ์จากกิเลส 3) ผู้บำเพ็ญมหาโคลงคปฏิบัติ จะทำความเพียรเพื่อป้องกันและละกิเลส 4) ผู้บำเพ็ญมหาสุญญตาปฏิบัติจะไม่คลุกคลีอยู่กับหมู่คณะและอยู่ด้วยความว่าง 5) ผู้บำเพ็ญอนันตคนปฏิบัติ จะหมั่นทำความเพียรจนกว่าจะละกิเลส 6) ผู้บำเพ็ญธัมมทนายาปฏิบัติ จะเพียรศึกษาพระธรรมวินัยและเลี้ยงชีพด้วยความสันโดษ 7) ผู้บำเพ็ญโมเนยยปฏิบัติ จะฝึกตนเพื่อเป็นผู้รู้แจ้งโลกและชีวิต 8) ผู้บำเพ็ญตฤกปฏิบัติ จะพัฒนาตนทั้งด้านกาย จิต และปัญญา และ 9) ผู้บำเพ็ญจันทูปมปฏิบัติ จะไม่คลุกคลีกับคฤหัสถ์และดำรงชีพอย่างเรียบง่าย ผู้บำเพ็ญอริยปฏิบัติได้ชื่อว่าพัฒนาตนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

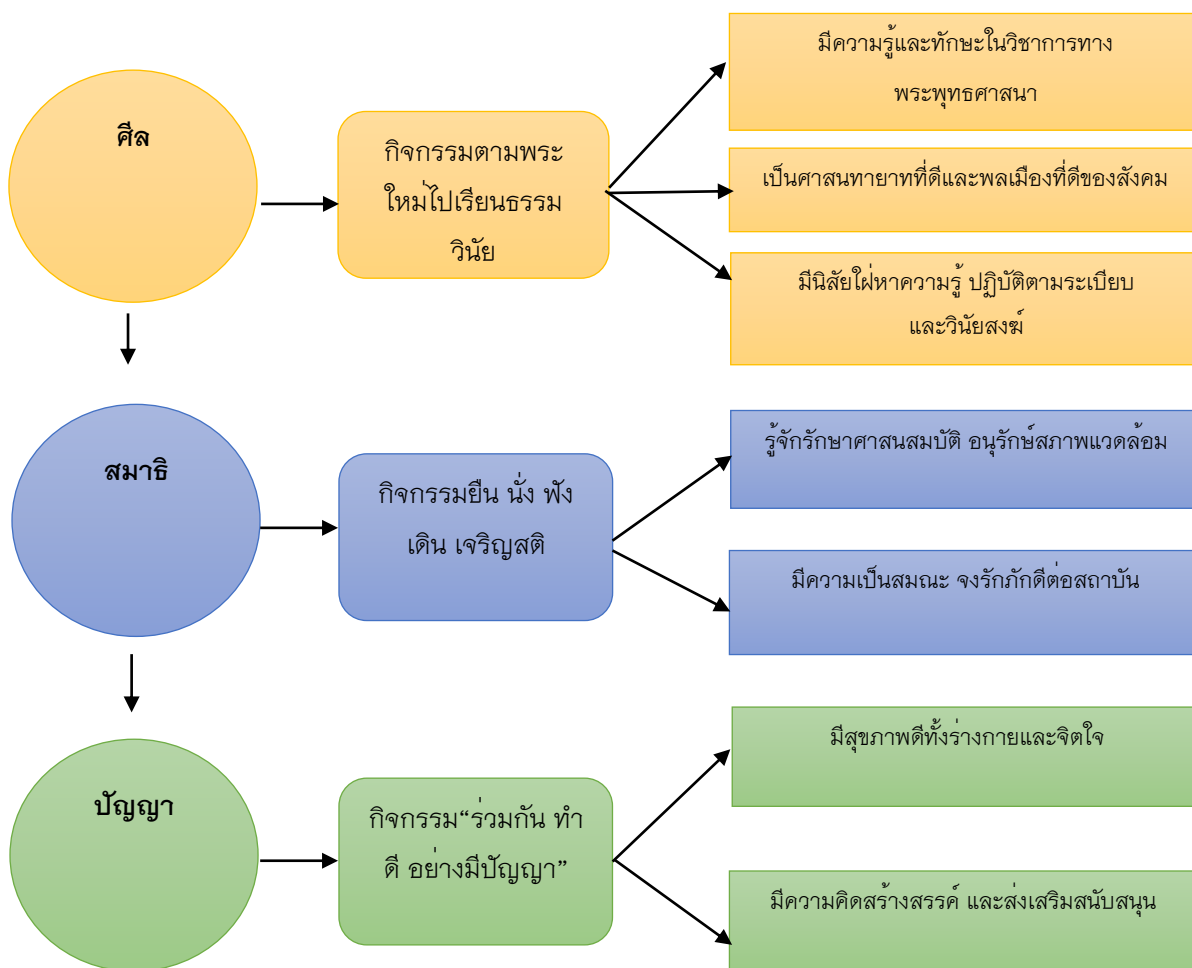
2. การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญในการกำหนดชุดกิจกรรมรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร สามเณรในอนาคตสามารถนำไปเป็นแนวทาง 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ประชุมระดมความคิดเห็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร สามเณรในอนาคต ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินตามกิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรมวินัย 2) กิจกรรมยื่น นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ 3) กิจกรรม “ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา” ขั้นตอนที่ 3 ประชุมสรุปกิจกรรมส่งเสริมรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร สามเณรในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัย Rungchaiwittoon (2014) สรุปว่า การพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ตามแนวทั่วไป ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาที่สำคัญออกเป็น 4 ด้าน ใช้อักษรย่อภาษาอังกฤษว่า VETS ได้แก่ 1) V; Vision, การสร้างวิสัยทัศน์ 2) E; Education การให้การศึกษา 3) T; Training การฝึกอบรม และ 4) S; Study tour การไปดูงาน ส่วนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพระพุทธศาสนา ได้แก่การพัฒนาตามหลักสิกขา 3 พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ภาวนา 4 อิทธิบาท 4 และสัปปริสธรรม 7 การพัฒนาพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านสาธารณูปการ และ 6) ด้านสาธารณสงเคราะห์ มีการช่วยเหลือประชาชนโดยอยู่บนพื้นฐานของจิตเมตตา แต่ยังไม่ได้ช่วยเหลือเป็นระบบ ต้องมีการวางแผนความต้องการของประชาชน หรือศึกษาปัญหาหรือความเดือดร้อนของประชาชนว่ามีสิ่งใดที่ขาดแคลน

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร สามเณรในอนาคต โดยพระภิกษุ สามเณร จำนวน 384 รูป โดยรวมและรายด้านของผู้ประเมิน พบว่า โดยรวมทั้งฉบับของพระภิกษุ สามเณรอยู่ในระดับมากที่สุดสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (Feasibility) ด้านความถูกต้องและครอบคลุม (Accuracy) มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร สามเณรในอนาคตคุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตพระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยาตามหลักไตรสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยพระภิกษุ สามเณรนำไปบูรณาการให้เกิดได้ในทุกวัดของประเทศ ด้วยการบริหารจัดการดูแลจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส การดูแลใกล้ชิดของพระพี่เลี้ยง เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรในวัดได้ปฏิบัติดี โดยพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสสามารถส่งเสริมด้วยการวางระบบบริหารจัดการให้เป็นระเบียบ ปฏิบัติตนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป มีศิลาจารวัดตรงดงามเป็นเนืองนิตย์อันประเสริฐในพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจและปัญญา มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปฏิบัติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน โดยสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม ปี พ.ศ. 2562 (Government Gazette, 2019) คือ 1) เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนาและพลเมืองที่ดีของสังคม 2) มีความรู้และทักษะในวิชาการทางพระพุทธศาสนา 3) มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ปฏิบัติตามข้อบังคับระเบียบและวินัยสงฆ์ 4) มีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ 5) รู้จักบำรุงรักษาศาสนสมบัติ อนุรักษ์ และเสริมสร้างสภาพแวดล้อม 6) มีความภูมิใจความเป็นสมณะ จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 7) มีความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมสนับสนุนแนวทางปฏิบัติให้เกิดความเจริญแก่ชุมชนสังคม และพระพุทธศาสนา (พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562, 2562) ทำให้รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร สามเณรในอนาคตคุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรเกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

สรุปคุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตพระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยาตามหลักไตรสิกขา 3 ด้วยกิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรมวินัย 2) กิจกรรมยืน นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ 3) กิจกรรม“ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา” ดังองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย



ภาพที่ 3 องค์ความรู้รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต

จากผลวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ ได้องค์ความรู้ใหม่ คือ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต ด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรมวินัย 2) กิจกรรมยืน นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ 3) กิจกรรม“ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา” รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคตคุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตพระสงฆ์ยังคงดำเนินไปตามวิถีแห่งพุทธจริยาตามหลัก

ไตรสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยพระภิกษุ สามเณรนำไปบูรณาการให้เกิดได้ในทุกวัดของประเทศ ด้วยการบริหารจัดการดูแลจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส การดูแลใกล้ชิดของพระพี่เลี้ยง เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรในวัดได้ปฏิบัติดี โดยพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสสามารถส่งเสริมด้วยการวางระบบบริหารจัดการให้เป็นระเบียบ ปฏิบัติตนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป มีศิลาจารวัดตรงดงามเป็นเนืองนาบุญอันประเสริฐในพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจและปัญญา มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปฏิบัติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 จากผลวิจัยได้คุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตด้วยกิจกรรมสำคัญ 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมตามพระใหม่ไปเรียนธรรมวินัย กิจกรรมยืน นั่ง ฟัง เดิน เจริญสติ และ กิจกรรม“ร่วมกัน ทำดี อย่างมีปัญญา”ทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในส่วนนี้โดยมากยังคงดงาม เช่น การออกรับบิณฑบาตด้วยการส้ารวม การแสดงธรรมด้วยความเคารพ เป็นต้น โดยคุณลักษณะคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรที่พึงประสงค์ในอนาคตเป็นไปตามหลักไตรสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยพระภิกษุ สามเณรนำไปบูรณาการให้เกิดได้ในทุกวัดของประเทศ ด้วยการบริหารจัดการดูแลจากพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส การดูแลใกล้ชิดของพระพี่เลี้ยง เพื่อให้พระภิกษุ สามเณรในวัดได้ปฏิบัติดี โดยพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสสามารถส่งเสริมด้วยการวางระบบบริหารจัดการให้เป็นระเบียบ ปฏิบัติตนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป มีศิลาจารวัดตรงดงามเป็นเนืองนาบุญอันประเสริฐในพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจและปัญญา มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปฏิบัติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป

1.2 จากผลการวิจัยสามารถยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคตโดยการประเมินก่อนและหลังการอบรมถวายความรู้ให้กับพระภิกษุ สามเณร ผู้สนใจซึ่งประเมินถึงความรู้ ความเข้าใจ การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต ใน 3 กิจกรรมหลักมีประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรตามหลักพระธรรมวินัยที่พึงประสงค์ในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำชุดองค์ความรู้ชุดกิจกรรมรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคตท่ามกลางความคาดหวังของพระภิกษุ สามเณรในสังคมไทยที่มีความเปลี่ยนแปลง

2.2 ควรศึกษาต่อยอดชุดกิจกรรมรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคตร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณรอย่างยั่งยืนตามหลักพระธรรมวินัย

2.3 ควรนำผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคตไปพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของวัดในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต พระภิกษุ สามเณรให้เกิดคุณภาพชีวิตที่มั่นคง ตามหลักพระธรรมวินัยด้วยไตรสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา

References

- Arunprakan, C., Punwasuponchat, N., & Wongsard, S. (2022). A study of ten perfections for individual and social development. *Journal of Educational Management and Research Innovation*, 4(1), 49–56.
- Boonthong, P.S., Tumthong, K., & Kerdchor, C. (2022). The balancing of controlling faculty according to the Four Primary Elements in Buddhism. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 5(2), 760–775
- Damnoen, P.S., Siri, P., Supattho, P.S., & Kaewwilai, K. (2021). The development of student characteristics in according to the Nawaluk framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.
- Inkrungkao, P.P. et al. (2017). *Strategic plan for reforming Buddhist affairs 2017–2021 “Practice Policy”*. National Office of Buddhism.
- Jothidhammo, P.C. (2016). Legal status of temples that have not been granted Visungamasima and the residence of monks. *Ramkhamhaeng Law Journal*, 5(1), 51–82.
- Khantidharo, P.T., Kittisobhano, P.K., Thassaniyo, P.S., & Visuttasero, P.S. (2022). The role of monks in promoting the management of saving groups for community welfare in Sisaket province. *Journal of MCU Social Science Review*, 11(2), 209–223.
- Kongkoet, P.K. (2020). An analytical study of Ariyapatipada in Buddhist Scriptures. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 5(2), 207–222.
- Leedy. P.D., & Ormrod. J.E. (2015). *Practical research planning and design* (11th ed.). Pearson Education.

- Mongkonpipputporn, P., Seanboot, S., Mangkhang, C., & Dibyamandala, J. (2022). Educational migration of Foreign University monks in Mahachulalongkornrajavidyalaya University. *International Journal of Multidisciplinary in Management and Tourism*, 6(1), 62–71. <https://doi.org/10.14456/ijmmt.2022.6>
- Payutto, P. A. (2005). *Buddhist dictionary* (13th ed.) S.R. Printing Mass Products Company.
- Phra Pariyat Dharma Education Act B.E. 2562. (2019, April 16.). *Government Gazette*. Volume 136, Part 50.
- Pimpan, P. K., & Koomkrong, V. (2022). A study of insight meditation practice in Ariyavamsa Sutta. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 5(2), 727–738
- Rungchaiwitoon, P. T. (2014). Pattern of human resource development of sangha administrators for efficiency of sangha administration. *Journal Of Language, Religion and Culture*, 3(1), 65–88.
- Tan, C.C., & Damnoen, P.S. (2020). Buddhist Noble Eightfold Path approach in the study of consumer and organizational behaviors. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(1), 1–20.
- The Office of the National Health Commission. (2017). *The national monastic health constitution B.E. 2560*. The Office of the National Health Commission.